

Čeprav so bili stari dedi nepismeni, so imeli občutljivo slovensko uho, zato so nemška imena orodja sicer sprejeli, pa jih po svoje za slovensko uho prilagodili. Danes ob tolikem razvoju in napredku slovenščine pa še srečamo sodobne pismarje, ki v 91 vrstah napišejo 83 tujk, celo v 83 vrstah 124 tujk. Nekaterim je všeč celo, da v govor za ljudstvo vmesijo tujke, ki jih med poslušalci niti en odstotek ne ume. Zato vsa čast jezikoslovcem, ki so pričeli resen boj zoper tak jezikovni ričet.

Za kratkočasje še tole: Vemo, da sta imeni Radovne in Radolice po starem božanstvu Radole. Učence četrtega razreda pa nas je trd nemškutar učitelj zbral na trgu pri vodnjaku. Vrh vodnjaka je bilo v barvah na kositer naslikano: kolo, poleg njega mož v kratkih hlačah in za obema nekaj hiš. Vidite, otroci, pravo ime našega mesta: Rad — Mann — Dorf = Radmannsdorf.

F. Bezlaj

O BESEDAH IN IMENIH

Vsaka beseda ne more biti toponimična baza. Žal nimamo še niti za slovenščino niti za druge slovanske jezike zbranih in pomensko analiziranih vseh tistih osnov, ki pridejo v poštev za izvedbo krajevnih, gorskih, vodnih in ledinskih imen. Ako odštejemo predсловanska imena in izvedenke iz osebnih imen, bi bilo treba po približni cenitvi računati na vsem slovenskem ozemlju z okoli 2000—2500 osnovami. To je zelo veliko, ako pomislimo, da je Miklošič v svojem klasičnem delu *Die Ortsnamen aus Appellativen* zbral za ves slovanski svet samo 789 toponimičnih baz, od katerih pa seveda pri nas ni najti vseh.

Po navadi so toponimične baze takšne besede, ki označujejo terenske formacije, lastnosti, barvo in kakovost tal, vodo, močvirje, gozd, polje, a tudi človeško delavnost ter imena živali in rastlin. Mnogo redkejša so imena, kakor n. pr. *Mitalo* (SR V—VII, 1954, 139) ali na Koroškem *Sepec*, nem. *Truttendorf* iz imena demona *sepec* »der Schap«, štaj. nemško *die Trud* (Lessiak, *Carinthia* 1922, 29). Pri vseh teh pomenskih kategorijah pa je jezik razvil bogato in pestro sinonimiko, izpolnjeno še s številnimi metaforami. Slovani sicer pri svojih imenih niso razvili toliko fantazije kakor Romani in Germani, vendar najdemo tudi pri nas takšna imena, kakor je n. pr. *Zadnja ura*, bruhalnik pri Starem trgu, od koder baje pride voda samo ob največjih povodnjih. Težko pa je opredeliti imena tipa *Póklek*, *Póklon*, *Pókoj*, *Počiválo*, *Pokorílo*, *Pekel* in podobna. Tisti, ki so do sedaj pisali o teh imenih, so se zadovoljili samo z ljudsko etimološkimi razlagami. Takšna imena najdemo tudi izven slovenskega ozemlja ter so prav gotovo stare metafore. Nekatera takšna imena lahko pojasnimo s primerjanjem v sosednih jezikih, tako n. pr. *Paradiž*, ki jih najdemo večkrat na Štajerskem in Dolenjskem (*Veliki*, *Mali Paradiž*, *Paradiže*, *Paradišče*). Vas *Paradiž* pri Laškem je omenjena že 1338 das

Pareys, 1421 Paradeys (Zahn, ONB 23). Tudi po Nemčiji so pogostna imena Paradies, skrajšano Pahres, Paris, Pareis (A. Bach, Deut. Namenkunde II, 1, 268) iz romanskega paradisso. To ni v nobeni zvezi z biblijskim paradizem, ampak je v toponomastiki mednarodna metafora za označevanje rodovitnih tal. Obratno služijo imena Lačna, Lačna vas, Lačna gora, Lačna brda, Lačna dolina, Lačni grič, na Koroškem Lačni breg, nem. Hungerrein in večkrat izpričano hibridno ime Lačenperk, Vačenperk kakor nemško Hungern, ki so silno pogostna na nemškem Štajerskem, za poimenovanje revne, nerodovitne zemlje. Imena Počivalo, Počivale, Počivavnik, Počilo itd. niso samo ob poteh, kot jih razlaga Badjura (Ljudska geografija 293), ampak je treba upoštevati tudi frazo njiva počiva »der Acker liegt brach« pri Pleteršniku.

Luščenje pomena pri posameznih imenskih osnovah je včasih težavno in zamudno delo, je pa koristno in potrebno. Vsaka analiza nam nekaj pove o jezikovni preteklosti. Pleteršnik navaja n. pr. besede čerèn »felsiger Ort«, čerenje »Gestein«, medtem ko imamo csl. čerěny »trinožnik«, sbh. čěrań »svod nad ogništem«, češ. čerěn »zapeček«, ukr. čeren »Feuerherd«, albansko carâ »Herd, Herdstein«. Ker pa imena Čerin, Čerink, Čerinje, Čerivnik, Čerinsčica, Čerěn, Čren, Čerenje, Čerenica itd. niso samo slovenska, ampak so prav tako pogostna tudi v sbh. (Čerin, Čerenje) in v češčini (Čerěnice, Čerěniště, Čerěny) — tudi nemško Ziering spada sem — lahko sklepamo, da slovenski pomen ni nov, ampak da je ta osnova nekoč pomenila isto kot peč »skala in ognjišče«.

Včasih je silno težko razlikovati med seboj različne osnove. Pleh pomeni »štirioglat košček zemlje« (Dolenje na Gor.), Pleteršnik pozna na pleh orati, »da brazde na eno stran padajo«, v Istri pleh »jedna pola, jedna stran slanine«. Torej so imena Pleh nekaj drugega kot Pleha in Plehuta; apel. pléha »die Glatze, eine kahle Fläche«, plehuta »die Wald-Ackerblösse«. Nemogoče pa je opredeliti imena Plese, Plesi, Pliese, V Pliesih poleg Ples, Na plesi, Plesé, Plesníca, Plesko (gen. s Plieskiga). Ta imena se mešajo z izvedenkami iz osnove pleso »tolmun«. Ker imamo poleg tega tudi besedno družino slov. plésno, plésna, oplésno »Fußsohle«, csl. plésna < *plet-s-na; sbh. plèsmo »late, iz katerih grade premične ograje za drobnico«, slov. tudi plésta »Lagerbaum, Unterlage« in plèst »die Einfassung der Weinpresse«, ki je tudi bogato zastopana v imenih, je nemogoče reči, kje se konča ena in začne druga osnova. V onomastiki imamo pogosto opraviti s homonimi; naj omenim koroško planta »iztrebljen gozd« iz nem. planten, na Primorskem pa planta, plante »z vrstami trte nasajena njiva« iz furlanščine, kar je oboje pogosto v ledinskih imenih. Takšne mešanice bo moglo razluščiti samo skrbno in podrobno zbiranje besed in imen od enega narečja do drugega.